

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 1, 2017. Issue 2.

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
COBISS.CG-ID 32743952

ISSN 2536-5592

Publisher

Center for Geopolitical Studies

Časopis *Montenegrin Journal for Social Sciences* upisan je u evidenciju
medija, Ministarstva kulture Crne Gore pod rednim brojem 782.

MJSS
MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 1, 2017. Issue 2. Podgorica December 2017.

Editor in Chief: Živko Andrijašević

Editors: Adnan Prekić, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

International editorial board: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA.

Montenegrin Journal for Social Sciences is indexed in: CEOL-Central and Eastern European Online; Google Scholar; Index Copernicus; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA-Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD.

Proofreading and lecture: Danijela Milićević

Address: Danila Bojovića bb 81 400 Niksic, Montenegro;

E-mail: mjss@ac.me

www.mjss.ac.me

Prepress and print: Pro file – Podgorica

Circulation: 200 copies

Publishing this issue of journals helped:
Ministry of Science of Montenegro
Faculty of Philosophy-Niksic

CONTENTS:

MONTENEGRO: A VIEW FROM WASHINGTON DanielSERWER	109
DISCOURSE ON HISTORY AND NATIONAL IDENTITY IN MONTENEGRO IN THE FIRST DECADE AFTER INDEPENDENCE (2006-2016) Frantisek SISTEK	115
THE STRANGE CASE OF YUGOSLAV FEMINISM: FEMINISM AND SOCIALISM IN 'THE EAST' Adriana ZAHARIJEVIC	135
ECONOMIES OF THE FORMER YUGOSLAV REPUBLIC, 25 YEARS AFTER SRFJ DISSOLUTION Maja BACOVIC	157
BETWEEN MACEDONIA AND SWITZERLAND: ALBANIAN MIGRANTS' TRANSLOCAL TRAJECTORIES AND PRACTICES Ivaylo MARKOV	177
MONTENEGRIN MUSLIMS IN THE MONTENEGRIN ARMY DURING THE FIRST WORLD (1914-1916) Milan SCEKIC	201
THE DEPENDENCE ON GLOBAL MEDIA OF FOREIGN POLICY REPORTING OF THE YUGOSLAV DAILY NEWSPAPERS (SEPTEMBER-DECEMBER 1989) Bojan BLAZHEVSKI	219
REVIEWS:	243
COMMUNISTS AND MONTENEGRIN NATION-BOOK REVIEW: Branislav Marovic, Communists of Montenegro and Montenegrin national question 1919-1989 Zivko ANDRIJASEVIC	247
BOOK REVIEW: Husnija Kamberovic, Dzemal Bijedic, Political biography (second supplementary edition), Sarajevo, 2017. Enes PELIDIJA	255

Glavni i odgovorni urednik: Živko Andrijašević

Urednici: Adnan Prekić, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

Međunarodni uređivački odbor: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA.

Montenegrin Journal for Social Sciences indeksira se u sledećim naučnim bazama: CEOL-Central and Eastern European Online; Google Scholar; Index Copernicus; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA-Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD.

Lektura i korektura: Danijela Milićević

Adresa: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Crna Gora;

E-mail: mjss@ac.me

www.mjss.ac.me

Priprema i štampa: Pro file – Podgorica

Tiraž: 200

Objavljivanje ovog broja časopisa pomogli su:

**Ministarstvo nauke Crne Gore
Filozofski fakultet-Nikšić**

SADRŽAJ:

CRNA GORA: POGLED IZ WAŠINGTONA DanielSERWER	109
DISKURS O ISTORIJI I NACIONALNOM IDENTITETU U CRNOJ GORI U PRVOJ DECENIJI NAKON OBNOVE NEZAVISNOSTI (2006. - 2016.) František ŠISTEK	115
ČUDAN SLUČAJ JUGOSLOVENSKOG FEMINIZMA: FEMINIZAM I SOCIJALIZAM „NA ISTOKU“ Adriana ZAHARIJEVIĆ	135
EKONOMIJE BIVŠIH JUGOSLOVENSKIH REPUBLIKA, 25 GODINA NAKON RASPADA DRŽAVE Maja BAĆOVIĆ	157
IZMEĐU MAKEDONIJE I ŠVAJCARSKO: ALBANSKI MIGRANTI TRANSLOKALNA KRETANJA I PRAKSE Ivaylo MARKOV	177
CRNOGORSKI MUSLIMANI U CRNOGORSKOJ VOJSCI TOKOM PRVOG SVJETSKOG RATA (1914-1916) Milan ŠČEKIĆ	201
UTICAJ GLOBALNIH MEDIJA NA SPOLJNOPOLITIČKO IZVEŠTAVANJE JUGOSLOVENSKIH DNEVNIH NOVINA (SEPTEMBAR-DECEMBAR 1989 GODINE) Bojan BLAZHEVSKI	219
PRIKAZI:	243
KOMUNISTI I CRNOGORSKA NACIJA-PRIKAZ KNJIGE: Branislav Marović, Komunisti Crne Gore i crnogorsko nacionalno pitanje 1919-1989, Podgorica, 2017. Živko ANDRIJAŠEVIĆ	247
PRIKAZ KNJIGE: Husnija Kamberović, Džemal Bijedić, Politička biografija (drugo dopunjeno izdanje), Sarajevo, 2017. EnesPELIDIJA	255

Prikaz

KOMUNISTI I CRNOGORSKA NACIJA
(Branislav Marović, Komunisti Crne Gore
i crnogorsko nacionalno pitanje
1919-1989, Podgorica, 2017)

Živko ANDRIJAŠEVIĆ

U drugoj polovini XIX vijeka prvi put se u publicističkim radovima navodi dilema: da li su Crnogorci dio srpskog naroda ili su posebna nacija? A tada, zvanično određenje, tj. ono određenje koje je u XIX vijeku formulisala crnogorska vlast, bilo je da su Crnogorci dio srpskog naroda. Na ovakvo zvanično određenje crnogorskog identiteta uticali su, naravno, politički razlozi, a ne naučna saznanja ili iskazani stav društva. Ovakvo određenje bilo je neupitno sve do kraja Prvog svjetskog rata, kada crnogorska vlast u emigraciji, opet zbog političkih razloga, počinje mijenjati zvanično stanovište o naciji Crnogoraca. Tada jedan član crnogorske kraljevske porodice izjavljuje da su Crnogorci posebna nacija, umjesto, kao što se do tada tvrdilo, dio srpske nacije. Bio je to početak vjekovnog sučeljavanja između dva stanovišta o nacionalnom identitetu Crnogoraca: jednog, da su Crnogorci po nacionalnosti Srbi, i drugog, da su zaseban nacionalni identitet. Ova dilema će već poslije 1918. godine biti formulisana sintagmom – crnogorsko nacionalno pitanje.

Nezavisno od crnogorske emigrantske vlade, ideju o nacionalnoj posebnosti Crnogoraca počeli su od dvadesetih godina XX vijeka da ističu i pripadnici Komunističke partije Jugoslavije u Crnoj Gori. Naravno da takvo stanovište nije nastalo spontano, već je najvećim dijelom rezultat određenja nacije koje su dali komunistički teoretičari, pod uticajem direktiva iz središta komunističkog pokreta. Još početkom dvadesetih godina XX vijeka, Kominternu je zauzela stav da se Kraljevina SHS mora preobratiti u federaciju nacionalnih država, poput Sovjetskog Saveza, a da pokretač revolucije kojom će se to ostvariti, treba da budu nacije koje su u toj državi ugnjetene od srpske buržoazije. Prema zaključcima Kominterne iz 1925. godine, “glavnu osnovu nacionalnih pokreta u Jugoslaviji čine seljački pokreti”, kojima pripadaju hrvatski, makedonski, slovenački i crnogorski seljaci. I svi oni, pa i crnogorski seljački pokret, kako to smatra Kominternu, predstavljaju posebne nacije. Zbog toga nije ni malo

slučajno što su u Moskvi 1920. godine, u zvaničnoj kartoteci, članovima Komunističke partije koji su porijeklom iz Crne Gore, kao nacionalnost upisali – “Crnogorac”.

Instrukcije o nacionalnom pitanju, koje su formulisane u središtu komunističkog pokreta, stigle su u Crnu Goru već 1921. godine, kada se jedan od prvaka Oktobarske revolucije, dr Vukašin Marković, proglasom obraća crnogorskom narodu i poziva ga da krene u borbu za slobodnu i samoupravnu Crnu Goru u jugoslovenskoj federaciji. Dvije godine kasnije, u listu “Borba”, organu KPJ, objavljen je članak “Samoodređenje naroda u Jugoslaviji”, u kome se Crnogorci tretiraju kao jedna od jugoslovenskih nacija. Rukovodstvo KP u Crnoj Gori je 1925. godine zauzelo i zvanični stav da Partija treba “uvijek da istupa za samoopredjeljenje Crnogoraca uključujući i ocepđenje.” Ovakvo opredjeljenje Patrije, vidljivo je bilo i u desetinama drugih članaka i proglasa. To svjedoči da je počela da živi svoj život ideja o Crnogorcima kao posebnoj naciji, uporedo s idejom o Crnogorcima kao Srbima po nacionalnoj pripadnosti. Za mnoge je takva ideja bila pokušaj odnarođivanja Crnogoraca i negiranja njihovog pravog identiteta, i oni će se s velikim žarom takvoj ideji suprotstavljati. Neki su ideju o Crnogorcima kao posebnoj naciji, koju su potencirali komunisti, smatrali izrazom ideološke zanesenosti i zablude. Poznati srpski historičar Vaso Čubrilović, priznaje da je bio iznenađen kada je prvi put čuo da Crnogorci nijesu Srbi: “Prvi put sam čuo 1936. godine, kad sam bio na letovanju na Durmitoru, da studenti pokreću pitanje Crnogoraca kao posebne nacije. Ja se i danas sećam da je to bila senzacija na planini i vođene su žestoke diskusije sa studentima koji su zastupali takvo mišljenje.”

Kada je KPJ došla 1945. godine na vlast u Jugoslaviji, stanovište o crnogorskoj nacionalnoj posebnosti, dobilo je značenje zvaničnog stava i neporecive istine. I tako će biti do kraja vladavine komunista u Crnoj Gori i Jugoslaviji 1990. godine, s tim što će se u Crnoj Gori posljednjih dvadesetak godina socijalističke epohe, voditi intenzivne teorijske rasprave o karakteru crnogorske nacije. Tako će se tzv. crnogorsko nacionalno pitanje vratiti na početnu dilemu: Da li su Crnogorci nacionalno Srbi ili samostalna nacija?

O tome kako je KPJ do 1945. i njena vlast poslije 1945. godine, tretirala crnogorsko nacionalno pitanje, odnosno, kakav je bio njen stav prema dilemi o nacionalnom identitetu Crnogoraca, napisano je nekoliko vrijednih naučnih članka (J. Bojović, Neki stavovi KPJ o crnogorskom nacionalnom pitanju do 1924. godine, Istorijski

zapisi, 3-4, 1976; R. Pajović, O nekim aspektima razvitka crnogorskog nacionalnog pitanja u periodu 1919-1941, Istorijski zapisi, 1, 1977; M. Stanišić, Idejna ishodišta i osnovni smjerovi političke borbe KPJ za rješenje crnogorskog nacionalnog pitanja 1919-1945, Istorijski zapisi, 2, 1979). Nakon ovih naučnih članaka, pojavljuje se 2017. godine i knjiga dr Branislava Marović "Komunisti Crne Gore i crnogorsko nacionalno pitanje 1919-1989.", u izdanju crnogorskog Centra za geopolitiku. Kao što se iz naslova može naslutiti, Marović obrađuje odnos crnogorskih komunista prema crnogorskom nacionalnom pitanju, kako u vrijeme dok su bili samo jedna od političkih stranaka u jugoslovenskoj kraljevini, tako i u vrijeme kada su postali apsolutna vlast u Crnoj Gori i Jugoslaviji.

Branislav Marović, autor ove studije, odavno je prisutan u crnogorskoj istoriografiji, i to prvenstveno radovima iz ekonomske istorije Crne Gore XIX i XX vijeka. Napisao je prvu naučnu monografiju o društveno-ekonomskom razvoju Crne Gore poslije 1945. godine, zatim knjigu razvoju stočarstva u Crnoj Gori, knjigu o Privrednoj komori Crne Gore, kao i dvotomnu "Ekonomsku istoriju Crne Gore od najranijih vremena do kraja XX vijeka".

Marovićeva knjiga "Komunisti Crne Gore i crnogorsko nacionalno pitanje 1919-1989" ima devet poglavlja: 1. Stvaranje zajedničke partije jugoslovenskih komunista i osnivački kongresi u Beogradu i Podgorici; 2. II kongres KPJ o nacionalnom pitanju; 3. Utvrđivanje nacionalnog problema i početak temeljnogprovjeravanja stavova o nacionalnoj politici KPJ 1923-1924.; 4. IV kongres i IV konferencija KPJ o crnogorskom nacionalnom pitanju; 5. Crnogorsko nacionalno pitanje od Splitskog plenuma CK KPJ 1935. do V zemaljske konferencije KPJ 1940; 6. Komunisti i nacionalno pitanje u NOB-u 1941-1945; 7. Komunisti na vlasti i crnogorsko nacionalno pitanje; 8. Socijalna (obrazovna) baza komunista Crne Gore i mogućnosti naučnog tumačenja i oblikovanja crnogorskog nacionalnog pitanja; 9. Crnogorsko nacionalno pitanja prema popisima stanovništva i glasanja na višestranačkim parlamentarnim izborima 2002. i 2006. godine.

Obrađujući odnos KPJ prema crnogorskom nacionalnom pitanju u XX vijeku, Marović je najprije ukazao na teorijska određenja nacije u okviru komunističke ideologije, odnosno, na stavove KPJ prema nacionalnom pitanju uopšte. Marović interpretira stavove KPJ prema crnogorskom nacionalnom pitanju, i to od Druge zemaljske

konferencije 1923. godine do početka Drugog svjetskog rata. Ovom pitanju, odnosno, položaju Crnogoraca u kraljevini, neznatna pažnja je posvećena na Trećem kongresu KPJ, 1926. godine u Beču, kao i u člancima istaknutog komunista Gojka Samradžića. Kako autor kaže, KPJ je u svojim dokumentima ukazivala na nezadovoljavajuću poziciju Crne Gore i na nepravdu koja joj je učinjena 1918. godine, tako da je ona posredno podsticala aktuelizaciju crnogorskog nacionalnog pitanja i njegovo teorijsko definisanje unutar partijske ideologije. KPJ je sve do kraja tridesetih godina, kako objašnjava Marović, dosta uopšteno i obazrivo tretirala crnogorsko nacionalno pitanje. Više se govorilo o pravu nacija u Jugoslaviji i pravu Crnogoraca ili crnogorskog naroda na ravnopravan položaj, nego što se decidno konstatovalo postojanje crnogorske nacionalne individualnosti ili crnogorske nacije. Na Petoj zemaljskoj konferenciji Moša Pijade je, kako ističe autor, u referatu o nacionalnom pitanju izrekao stav da su se Crnogorci formirali u naciju tek kada su se našli pod udarom srpskog nasilja i eksploatacije. Prema njegovom mišljenju, crnogorska nacionalna posebnost, reakcija je na 1918. a ne rezultat procesa nacionalnog samoosvješćenja i konstituisanja. Pijadeovo stanovište je na konferenciji revidirano, pa je rečeno da je crnogorska nacija nastala u vrijeme kapitalističkih društvenih odnosa krajem XIX vijeka. Naravno, kada se govori o stavu KPJ o CNP između dva rata, valja imati na umu činjenicu da je jedna stvar – teorijska definicija partije, a druga – lično opredjeljenje crnogorskih komunista u vezi sa sopstvenim nacionalnim identitetom. Njihovo formiranje i njihova svijest, vezana je za neki drugi državni i ideološki ambijent, u odnosu na onaj u kome su postali dio KPJ. Zato treba imati u vidu da se u pripadniku KPJ često suprotstavlja partijska koncepcija nacionalnog pitanja sa ličnim nasljeđem.

Marović je analizirao i stav KPJ prema crnogorskom nacionalnom pitanju u vrijeme Drugog svjetskog rata. Partija je obazrivo, uvažavajući čak i srpski identitet Crnogoraca, tada zauzela stav o crnogorskoj posebnosti i konstitutivnosti crnogorskog naroda u Jugoslaviji, ali joj je ipak bilo najvažnije da nagovijesti ravnopravnost Crne Gore u novoj Jugoslaviji. Kako se navodi u odlukama Drugog zasjedanja AVNOJ-a, nova Jugoslavija izgrađiće se na federativnom principu, koji će obezbijediti ravnopravnost Srba, Hrvata, Slovenaca, Makedonaca i Crnogoraca, što ukazuje da su Crnogorci tretirani ravnopravno sa nekadašnjim konstitutivnim narodima Jugoslavije (Srbi, Hrvati, Slovenci).

Kada je 1945. godine KPJ postala vlast, njeno stanovište o crnogorskoj nacionalnoj posebnosti, dobija zvanični status. Za novu vlast nije sporno postojanje cr-

nogorske nacije, ali je komplikovano bilo objasniti kako su Crnogorci postali nacija. To je najprije, maja 1945. pokušao da objasni Milovan Đilas, jedan od čelnih ljudi komunističke vlasti u Jugoslaviji. Bio je to zvaničan odgovor vodećeg ideologa na aktuelnu dilemu: da li su Crnogorci Srbi, ili su posebna nacija? Marović prenosi Đilasove stavove, koji kaže da su Crnogorci prema etničkom porijeklu – Srbi, ali su nesporno i posebna nacija. Dakle, Crnogorci su dio srpskog naroda (“srpska grana južnoslovenih plemena”), ali su u epohi razvoja kapitalističkih odnosa uspjeli da se konstituišu kao posebna nacija. Komunisti su, odnosno Đilas, izabrali srednje rješenje – Crnogorci su bili Srbi u prošlosti, a posebna su nacija u sadašnjosti. Vjerovalo se da su time pomirene krajnosti, a crnogorskom nacionalnom identitetu data teorijska osnova na kojoj jedino može postojati. Ovim tekstom, koji nije pisao ozbiljan teoretičar nacije, već euforični pobjednik i ljubitelj pojednostavljenih marksističkih šema, stvoren je privid da je crnogorsko nacionalno pitanje teorijski uobličeno. Kasnije je Đilas revidirao sebe i svoj stav, opet ugađajući nekom drugom vremenu i ideologiji. U knjizi o Njegošu, pisanoj desetak godina kasnije, on kaže da se crnogorska nacija prvi put javila tokom Prvog svjetskog rata, kao pokušaj da se nacionalnim razlozima opravda održanje dinastije Petrović-Njegoš i državne posebnosti Crne Gore, dok za svoj članak iz 1945. kaže da sadrži “neodrživa teoretska obrazlaganja crnogorske nacije.”

Poslije Đilasa, i predsjednik Crne Gore Blažo Jovanović je na Prvom kongresu KP CG konstatovao postojanje crnogorske nacionalnosti, odnosno, crnogorski narod je definisao kao drugačiji od srpskog naroda u Srbiji. Izuzimajući Đilasov članak i Jovanovićev kongresni referat, vladajuća komunistička partija u Crnoj Gori, kako objašnjava Marović, nije smatrala važnim da crnogorski nacionalni identitet teorijski dodatno definiše, već ga je inaugurisala kao nespornu kategoriju crnogorskog društva. Crnogorci su se, kako smatra Jovanović, još 1918. godine formirali kao posebna nacija. Shodno tome, na prvom popisu stanovništva u socijalističkoj Jugoslaviji, 1948. godine, građani Crne Gore su se ne samo izjašnjavali o nacionalnom opredjeljenju, već su dobili i mogućnost da se nacionalno iskažu Crnogorcima. Prema rezultatima popisa, nacionalnu strukturu Crne Gore činilo je 90 odsto Crnogoraca, 5,2 odsto Albanaca, 1,8 odsto Srba, 1,8 odsto Hrvata i 0,1 odsto Muslimana.

U knjizi “Komunisti Crne Gore i crnogorsko nacionalno pitanje 1919-1989” Marović je analizirao i dvodecenijski period crnogorskog traženja definicije i koncepcije

crnogorskog nacionalnog identiteta. Ovaj period počeo je 1970. godine, upravo u vrijeme kada su u većini jugoslovenskih republika tražili slične odgovore. I u Crnoj Gori, kako kaže autor, Partija je zajedno sa intelektualcima radila na oblikovanju održive koncepcije crnogorskog nacionalnog pitanja, tačnije, ona je forumskim raspravama pokušavala da razriješi dileme i sporna mjesta u toj koncepciji. Marović je iskoristio štampane izvore toga vremena, partijska dokumenta i štampu, ali i kasnije publikovane zbirke istorijskih izvora (posebno knjigu Jadranke Selhanović “Crnogorska vlast i crnogorsko nacionalno pitanje”), ne bi li objasnio ovaj naučni problem. On je sistematizovao dvodecenijsko partijsko djelovanje u definisanju crnogorskog nacionalnog određenja i ukazao na glavna stanovišta vladajuće partije kada je u pitanju crnogorska nacija. Pored toga, dao je i pregled naučnih i publicističkih sporenja u vezi sa definisanjem crnogorskog nacionalnog identiteta i etničkog porijekla Crnogoraca. Ako bismo jednom sintagmom označili taj proces, onda bi sintagma glasila: permanentna kontraverznost. Stiče se utisak da je na kraju komunističke vladavine konfuzija oko ovih tema bila veća nego na početku, a da je podjela na dva pristupa nacionalnom pitanju bila radikalna i nepomirljiva. Najuticajniji dio vladajuće partije držao se politike balansa, zagovarajući minimum krajnosti, pa se na kraju Partija faktički vratila na Đilasa – Crnogorci su posebna nacija, nastala od dijela srpskog naroda, proglasivši nacionalistima pobornike tzv. “čistog rješenja”. Istraživanje Branislava Marovića pokazuje da gotovo jedan vijek traje identitetska dvojba i koncepcijska konfrontacija u vezi sa nacionalnim identitetom Crnogoraca, koju čak ni višedecenijski period totalitarizma nije uspio da poništi - u korist jednog ili drugog stanovišta.

Završni dio Marovićeve knjige mogao bi se smatrati analizom posljedica nacionalne politike crnogorskih komunista, odnosno, plodovima zvanične identitetske politike. Analizirani su popisi stanovništva od 1991. godine, a napravljena je i komparativna analiza nacionalne strukture po opštinama sa rezultatima parlamentarnih izbora 2002. i 2006. godine. Ovaj pregled pokazuje da je u Crnoj Gori na sceni stalna identitetska transformacija ili preobraćanje iz jedne nacije u drugu.

Utemeljena na prvorazrednim izvorima sa inkorporiranim saznanjima prethodnih istraživača, kao i rezultatima novih, odnosno, sopstvenih istraživanja, knjiga Branislava Marovića funkcioniše kao cjeloviti pregled stanovišta i koncepcija komunista Crne Gore o crnogorskom nacionalnom pitanju. Ovakva knjiga važna je za

crnogorsku historiografiju, jer vodi ka apsolviranju jednog naučnog pitanja. Ali, ona je značajna i za našu javnu misao uopšte, jer je crnogorsko nacionalno pitanje već skoro jedan vijek intenzivno prisutno u javnom životu. Čak i u našem vremenu svjedoci smo da se mnogi nestručnjaci i amateri pokušavaju baviti crnogorskim nacionalnim pitanjem i problemima crnogorskog nacionalnog identiteta. Ova knjiga predstavlja protivtežu njihovom nenaučnom pristupu ovom problemu i pomaže prepoznavanju proizvoljnih i tendencioznih tumačenja.